

УДК 336. 716

Грудзевич І. Т.,
кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і кредиту Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Трачук І. А.,
студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У ФІНАНСУВАННІ КОРПОРАЦІЙ УКРАЇНИ

У статті узагальнено теоретичні аспекти кредитної діяльності банків у фінансуванні корпорацій, проаналізовано тенденції розвитку банківського кредитування в Україні у 2009-2011 роках, визначено проблемні аспекти у кредитній діяльності банків України та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: банківські кредити, кредитний портфель, банківське кредитування, корпорації, юридичні особи.

В статті обобщены теоретические аспекты кредитной деятельности банков в финансировании корпораций, проанализированы тенденции развития банковского кредитования в Украине в 2009-2011 годах, определены проблемные аспекты в кредитной деятельности банков Украины и пути их решения.

Ключевые слова: банковские кредиты, кредитный портфель, банковское кредитование, корпорации, юридические лица.

The article summarizes the theoretical aspects of the lending activity of banks in financing corporations, analyzes trends in bank lending in Ukraine in 2009-2011, respectively, identified problematic aspects in the credit activity of banks in Ukraine and ways to address them.

Keywords: bank loans, loan portfolio, bank lending, corporations, legal entities.

Постановка проблеми. Фінансова нестабільність вітчизняної економіки відобразила нездатність банківської системи України протистояти наслідкам фінансово-економічної кризи. Це зумовлює актуальність дослідження причин та шляхів подолання негативних наслідків світової фінансової кризи, зокрема, шляхом активізації інвестиційної діяльності банків, яка реалізується в тому числі й методом банківського кредитування підприємств та організацій.

У період кризових явищ у світовому фінансовому середовищі особливу увагу варто приділити стану банківської системи країни. Вітчизняна банківська система розвивається в умовах глобалізації фінансових ринків, що певною мірою поставило її у залежність від розвитку економік інших країн, а отже і від впливу зовнішніх фінансових проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку банківського кредитування та шляхів реформування кредитного ринку присвятили праці такі вчені-економісти, як Г. Азаренкова, А. Гальчинський, А. Єпіфанов, В. Лагутін, А. Мороз, А. Поддєрьогін, М. Савлук, А. Чухно та ін.

Незважаючи на існування великої кількості теоретичних та методологічних розробок науковців з цієї тематики, проблема ролі банківського кредитування у фінансуванні суб'єктів господарювання все ще залишається недостатньо висвітленою.

Мета і завдання дослідження полягають у визначенні особливостей кредитної діяльності комерційних банків у фінансуванні корпорацій України.

Виклад основного матеріалу. Динамічний розвиток банківського кредитування спостерігався в докризовий період: активи банківської системи зростали швидкими темпами, значним було зростання обсягів наданих кредитів – щорічне нарощення суми кредитного портфеля починаючи з 2003 року становило 160%. Загалом, з 2000 до 2008 року розмір кредитного портфеля банків збільшився майже у 34 рази. Також спостерігалось збільшення обсягів як кредитних, так і депозитних операцій [5, с. 134].

Загальний обсяг кредитів юридичним особам на 01. 01. 2010 становив 483,4 млрд грн, тобто збільшився на 1% порівняно з третім кварталом 2009 року. Також варто зазначити, що обсяг наданих кредитів юридичним особам у національній валюті на 01. 01. 2010 зріс порівняно з третім кварталом 2009 року на 5% і становив 287,4 млрд грн. Видно, що в докризовий період кредити юридичним особам надавались переважно в іноземній валюті, що спонукало вітчизняні банки залучати фінансові ресурси за кордоном.

Щодо загальної тенденції розвитку банківського кредитування, то протягом 2009 року має місце стабілізація у сфері кредитування, що свідчить про загальне розширення кредитного ринку України [4, с. 249].

Лідерами на кредитному ринку серед банків України у четвертому кварталі 2009 року, як і у попередніх двох роках, залишаються “ПриватБанк” та “Укресімбанк”, частка кредитного портфеля яких

становить 11,3% і 9,7% відповідно. На третьому місці на ринку кредитування юридичних осіб стоїть Державний ощадний банк, ринкова частка якого з 2008 року починає стрімко зростати, протягом 2009 року збільшилась на 2,1% і на 01. 01. 2010 становить 8%. Деяко нижчу частку на кредитному ринку займають "Райффайзен Банк Аваль" та "Промінвест банк" (4,9% і 4,5% відповідно).

У 2010 році спостерігається зростання кредитної активності за напрямом корпоративного кредитування. Протягом 2010 року обсяг кредитів, наданих юридичним особам, збільшився майже на 1% і становить 520,1 млрд грн. Крім того, спостерігається поступове зменшення частки довгострокових кредитів, наданих юридичним особам у іноземній валюті. У четвертому кварталі 2010 року лідерами на кредитному ринку за приростом корпоративних клієнтів були: "Приватбанк", який збільшив свій кредитний портфель на 13%, тобто на 9,6 млрд грн. На другому місці "ВТБ Банк", який збільшив свій кредитний портфель на 4,4 млрд грн. або на 19%. Проте за цей період деякі банки скоротили свій кредитний портфель корпоративних клієнтів, серед яких "Альфа-банк" – на 10%, "Укргазбанк" – на 14% та "УкрСиббанк" – на 8% [6].

Крім того, варто розглянути схему банківських кредитів за сферами національної економіки. У структурі кредитування резидентів найбільшу питому вагу займає сектор нефінансових корпорацій, що також забезпечив основний приріст у 2010 році (рис. 1).

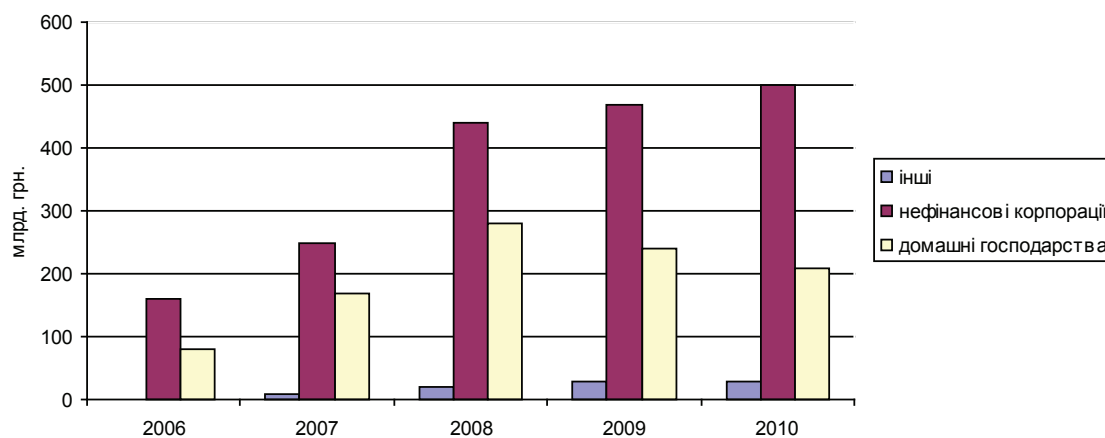

Рис. 1. Кредити за секторами економіки*

*Побудовано автором за даними Національного банку України [3]

За результатами 2010 року, спостерігалась низхідна динаміка заборгованості за кредитами в іноземній валюті в усіх секторах економіки, як наслідок проведення Національним банком України політики щодо зменшення кредитування в іноземній валюті [3]. Кількість кредитів, наданих депозитними корпораціями юридичним особам у національній валюті, зростає протягом 2010 року. Своєю чергою, обсяг банківських кредитів, наданих юридичним особам в іноземній валюті, має від'ємний приріст у першій половині 2010 року, проте до початку 2011 року має місце досягнення рівня попереднього року.

Протягом 2010 року кредити, надані нефінансовим корпораціям, зросли на 8,4%. Висхідна динаміка спричинена позитивними тенденціями розширення ресурсної бази комерційних банків, а також покращенням фінансового стану корпоративних структур, зокрема у сфері торгівлі та промисловості. Заборгованість за кредитами, наданими нефінансовим корпораціям, на кінець грудня 2010 року становила 501,0 млрд грн.

У структурі кредитів за цільовими вкладеннями найбільша питома вага належить кредитам, наданим для поточної діяльності нефінансових корпорацій. Внаслідок спаду активності кредитування інвестиційної діяльності частка цих кредитів у загальному обсязі залишків за кредитами, наданих сектору нефінансових корпорацій, мала тенденцію до зростання і підвищилась до 83%. Разом з тим спостерігалось збільшення залишків за простроченими кредитами, що становило 65,6 млрд грн. Протягом 2010 року їх приріст становив 13,2 млрд грн і був спричинений як зростання прострочених кредитів у національній валюті (на 3,4 млрд грн), так і в іноземній валюті (на 9,8 млрд дол. США). Негативним моментом є те, що питома вага проблемних кредитів у загальному обсязі залишків за кредитами, які були надані сектору нефінансових корпорацій, збільшилась протягом 2010 року на 1,8% і становила 13,1%. На відміну від обсягу наданих кредитів домашнім господарствам, які мали негативну динаміку і зменшились на 2,9%, обсяг кредитів, наданих сектору нефінансових корпорацій, збільшився на 14,4%, або на 39,0 млрд грн [3].

Враховуючи явище міжбанківської конкуренції та достатню ліквідність депозитних корпорацій, вартість кредитів у другому та третьому кварталах 2010 року знизилась до 14,6% річних, тобто на 5,9%.

Серед банків, що займаються активним кредитуванням юридичних осіб, лідерами є державні та великі вітчизняні банки. Одночасно внаслідок масштабного повернення страхових кредитів, обсяг кредитного портфеля деяких фінансових установ починає зменшуватись. Також, враховуючи негативні наслідки фінансово-економічної кризи, спостерігається тенденція щодо збільшення наданих кредитів корпоративним структурам зі стабільним фінансовим становищем. У цілому, банківські установи, які займаються кредитуванням корпорацій, практично не співпрацюють із малим бізнесом, оскільки не вважають цей сектор пріоритетним. Базовим орієнтиром для них існують великі корпоративні клієнти, які є більш стійкими до мінливих умов ринкового середовища [1, с. 223].

Станом на 01. 01. 2011 року питома вага кредитного портфеля юридичних осіб становила 71,8% загального обсягу кредитного портфеля банківських клієнтів. Обсяг кредитів, наданих юридичним особам на цю дату склав 520,1 млрд грн (рис. 2) Загальний обсяг кредитного портфеля корпорацій в останньому місяці 2010 року зріс у порівнянні з листопадом на 2,61 млрд грн.

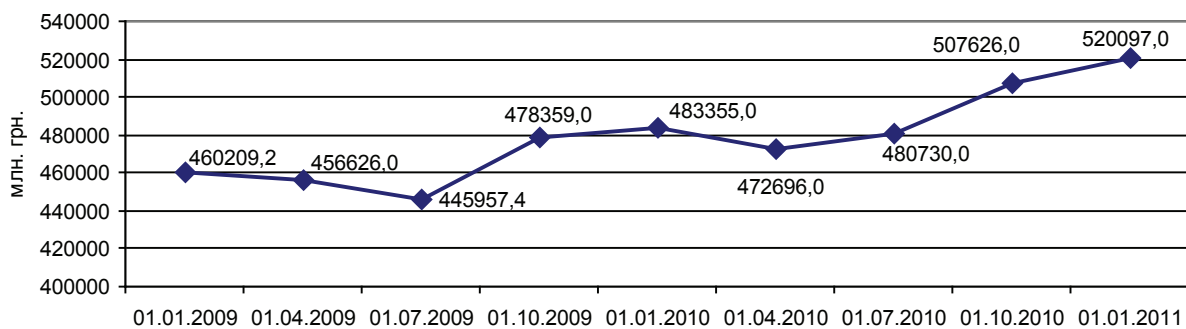

Рис. 2. Динаміка кредитів банків, наданих юридичним особам у 2009-2011 роках*

*Побудовано за даними Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [6]

У структурі кредитування резидентів найбільша частка кредитів належала сектору нефінансових корпорацій і становила 71,4% загального обсягу кредитів у жовтні 2011 року. Обсяг кредитів, наданих іншим фінансовим корпораціям, становить 15,5 млрд грн, або 1,9% загального обсягу наданих кредитів.

Станом на кінець жовтня вартість кредитів становила 15,2% річних, що на 1,6% більше, ніж у попередньому місяці поточного року. Подорожчання кредитів відбулося переважно за рахунок підвищення вартості кредитів у національній валюті в секторі нефінансових корпорацій, так само, як і в секторі домогосподарств. Крім того, зросла вартість кредитів в іноземній валюті і становила 8,5% річних у зв'язку зі збільшенням вартості кредитів, наданих нефінансовим корпораціям.

Середньозважені відсоткова ставка за наданими кредитами нефінансовим корпораціям у жовтні збільшилась до 14,6% річних [2]. З початку року до вересня спостерігалось збільшення обсягу наданих кредитів у національній валюті на 0,89%. Майже таким самим був темп приросту кредитів, наданих юридичним особам у іноземній валюті, обсяг яких зріс на 0,92% за 9 місяців 2011 року. Загалом, протягом січня-серпня 2011 року спостерігалось зниження простроченої заборгованості до 83,1 млрд грн при загальному прирості обсягу кредитного портфеля клієнтів [7].

Як бачимо, кредитна діяльність банків характеризується низкою проблем, які потребують негайного вирішення. До них варто зарахувати:

- короткостроковий характер ресурсної бази банків;
- неплатоспроможність більшості позичальників;
- відсутність гарантій повернення ними кредитів та ліквідної застави;
- українські банки з іноземним капіталом, що призводить до втрати економічної незалежності;
- втрата довіри населення та підприємців до українських банків, що пов'язано з подіями загострення економічної кризи в Україні та світі;
- рівень внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ризиків, які не готові взяти на себе банки;
- високі відсоткові ставки за кредитами; дієвого механізму стимулювання з боку держави тощо.

Для вирішення цих проблем необхідно розробити державну політику, спрямовану на часткову компенсацію відсоткової ставки за кредитами комерційних банків для підприємств АПК, підтримку короткострокового кредитування, пільгове довгострокового кредитування, надання кредитів аграрним підприємствам із незадовільним фінансовим станом під гарантії уряду, зниження вартості кредитів, розвиток лізингового кредитування тощо.

Висновки. Таким чином, активізація кредитної діяльності комерційних банків є одним із найголовніших чинників економічного зростання країни. Докризовий період характеризується динамічним розвитком банківського кредитування. У структурі наданих кредитів юридичним особам переважають кредити терміном 1-5 років, довгострокове кредитування є менш поширеним. Протягом 2009-2011 років кредитний портфель цих структур має тенденцію до зростання, причому як у національній валюті, так і в іноземній. Банки надають перевагу позичальникові у сфері оптової та роздрібної торгівлі, виробництва господарських товарів, інформаційних технологій, зв'язку, оскільки на ці товари спостерігається стабільний попит. Найбільш ризиковими галузями для кредитування є будівництво, хімічна та гірничо-металургійна промисловість, фінансовий сектор та транспорт. Для підвищення ефективності функціонування системи банківського функціонування потрібно перш за все забезпечити державою наявність дієвого механізму стимулювання для інвестиційної діяльності банків, що дасть можливість накопичення банками необхідних коштів, відновлення довіри з боку клієнтів.

Література:

1. Бех М. С. Банківське кредитування України в умовах світової фінансової кризи / М. С. Бех // Інноваційна економіка. – 2011. – № 3.
2. Бюлетень Національного банку України (електронне видання) жовтень 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Річний звіт Національного банку України за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Самець С. І., Ковальчук С. П. Розвиток банківського кредитування у сучасних умовах національної економіки / С. І. Самець // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21. 10.
5. Тимошенко М. В. Аналіз тенденцій розвитку банківського кредитування / М. В. Тимошенко // Економічний простір. – 2010. – № 37.
6. Щомісячний моніторинг основних індикаторів бюджетної та банківської системи України станом на 01. 01. 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>.
7. Щомісячний моніторинг основних індикаторів бюджетної та банківської системи України станом на 01. 10. 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>.